

УДК 329

ББК 63.3+66.75А

ТАҶРИБАИ ТАЪРИХИИ ИШТИРОКИ
ҚАВОНОН
ДАР СОХТМОНИ НЕРҶОҲҶОИ
БАРҚИИ ОБИИ ТОҶИКИСТОН

Қобилов Зафарҷон Зокирович,
унвонҷӯи кафедраи таърихи Ватани
ДДХ ба номи акад. Б.Гафуров
(Тоҷикистон, Худжанд)

ИСТОРИЧЕСКИЙ ОПЫТ УЧАСТИЯ
МОЛОДЕЖИ В СТРОИТЕЛЬСТВЕ
ГИДРОЭНЕРГЕТИЧЕСКИХ СТАНЦИЙ
В ТАДЖИКИСТАНЕ

Кабиллов Зафарджон Закирович,
соискатель кафедры истории
отечества Худжандского
государственного университета им.
акад. Б.Гафурова

HISTORIC EXPERIENCE OF YOUTH
PARTICIPATION IN CONSTRUCTION
OF HYDROPOWER STATIONS IN
TAJIKISTAN

Kabilov Zafarjohn Zakirovich, claimant for
candidate`s degree of the department of home
history under Khujand State University named
after acad. B. Gafurov (Tajikistan, Khujand)
E-MAIL: zafarjonk79@mail.ru

Ключевые слова: ударные комсомольские стройки, патриотические починь молодежи, плоды дружбы и сотрудничества, преемственность поколений, строительство гидроэнергетических сооружений

Статья посвящена историческому участию комсомольцев и молодежи в сооружении гидроэнергетических станций Таджикистана. На основании конкретных исторических фактов освещается самоотверженный труд молодых строителей, инженерно-технических кадров при строительстве Варзобской, Кайраккумской, Нурекской, Рогунской гидроэнергетических станций. Особое внимание уделяется совместной деятельности комсомольцев и молодежи Советского Союза по сооружению ГЭС Таджикистана. Анализируется творческая работа молодежи по организации трудового соревнования. Автор акцентирует внимание на преемственности поколений при строительстве важнейших народнохозяйственных объектов в условиях государственной независимости Республики Таджикистан.

Key words: accelerated Comsomol construction sites, patriotic initiatives of youth, fruits of youth friendship and collaboration, succession of generations, hydropower erections

The article dwells on historic participation of comsomol members and youth in the erection of hydropower stations in Tajikistan. The selfless labour of young builders, engineering-technical human resources in the construction of Varzob, Kairakhoom, Nurek, Roghun hydropower stations is highlighted with concrete historic facts. Special attention is paid to joint activity of comsomol members and youth of the Soviet Union aimed at an erection of HEPsEs in Tajikistan. The creative work of youth on labour competition organization is analyzed. The author rivets

attention to succession of generations in the construction of the most important objects under the conditions of state independence in Tajikistan Republic.

Таҳқиқоти илмию амалӣ исбот намуданд, ки Тоҷикистон дорои захираҳои бузурги гидроэнергетикӣ, маъданҳои кӯҳӣ, сангҳои қиматбаҳо, ангишт, оби нӯшоқӣ ва намак мебошад, ки барои дар оянда дар Осиёи Марказӣ мавқеи устувори иқтисодӣ пайдо намудан имконияти кофӣ дорад.

Бештар аз 60 Ҷаҳми ҳаҷми умумии маҷрои дарёҳои минтақаи Осиёи Марказӣ дар қаламрави Тоҷикистон ташкил меёбад. Ҷамзамон Тоҷикистон, бо масоҳати начандон калон, қариб 4 Ҷаҳми захираҳои гидроэнергетикии ҷаҳонро дорост.

Ҷаҳми умумии захираҳои имконпазири гидроэнергетикии Тоҷикистон дар як сол бештар аз 500 миллиард киловатт-соатро ташкил медиҳад [8, с. 227].

Қадами нахустин дар азхудкунии захираҳои оби энергетикии Тоҷикистон ин сохтмони Нерӯгоҳи барқии оби Варзоб-1 ба ҳисоб меравад, ки сохтмони он соли 1931 оғоз шуда, моҳи декабри соли 1936 ба анҷом расид ва иқтидораш 7,15 мегаватт мебошад.

Соли ба кор даромадани НБО-и Варзоб-1 ҳамчун соли тавлиди соҳаи энергетикаи Тоҷикистон қайд мегардад.

Минбаъд сохтмон ва ба истифода додани нерӯгоҳҳои барқии оби босуръат идома ёфтанд. Соли 1949 нерӯгоҳҳои барқии оби Варзоб-2 бо иқтидори 14,76 мегаватт, соли 1958 НБО-и Варзоб-3 бо иқтидори 126 мегаватт ба истифода дода шуданд.

Соли 1958 азхудкунии дарёи Вахш бо ба кор даровардани НБО-и Шаршара бо иқтидори 29,9 мегаватт сар шуда, минбаъд босуръат идома ёфт. Соли 1962 нерӯгоҳи аз ҳама калонтарини Тоҷикистон дар дарёи Вахш НБО-и Сарбанд бо иқтидори 210 мегаватт ва соли 1964 НБО-и Марказӣ бо иқтидори 18,6 мегаватт ба кор шурӯъ намуданд. [3, 220]

Дар натиҷаи ёрӣ ва дастгирии васеи Ҷизби коммунисти Иттиҳоди Шӯравӣ ва Ҳукумати Шӯравӣ дар охири солҳои 60-ум Ҳукумати Тоҷикистон ба бунёди Комплекси территориявӣ-истехсолии Тоҷикистони Ҷанубӣ шурӯъ кард ва ҷӣ тавре, ки пешбинӣ шуда буд, бояд аҳамияти калони умумииттифоқӣ медошт. Ба иншоотҳои муҳими комплекси мазкур заводи алюминии Тоҷикистон, заводи электрохимиявии Ёвон, нерӯгоҳи оби барқии Нораку Роғун, роҳи оҳани Термиз-Қургонтеппа-Ёвон дохил мешуданд.

Дар ин раванд сохтмони нерӯгоҳҳои барқии оби Қайроққум ва Норақ дар таърихи халқи тоҷик мавқеи муҳим дорад. Бунёди он ба нерӯи созандаи ҷавонон вобаста буд. Ҷалб намудани комсомолону ҷавонон ба сохтмони иншоотҳои муҳими хоҷагии халқ ба татбиқи минбаъдаи нақшаҳои иҷтимоӣ-иқтисодӣ мусоидат ва ҷамзамон барои қонеъ гардонидани шавқу рағбати ҷавонон, ки барои нишон додани худ дар ҷодаи душвортар ва масъулиятноки ҷомеаи нав кӯшиш ба харҷ медоданд, шароити мусоидро фароҳам меовард.

11 июни соли 1951 сохтмони НБО Қайроққум оғоз ёфт. Дар сохтмони НБО-и калон, ки он вақт аз иншоотҳои бузургтарини Осиёи Миёна ҳисоб мешуд, намояндагони 37 миллат – тоҷикон, русҳо, кореягӣҳо, немисҳо, тоторҳо, ўзбекҳо, қирғизҳо ва ғайра иштирок мекарданд. Иқтидори он 126 ҳазор киловатт буда, барои бо барқ таъмин намудани ноҳияҳои шимоли Тоҷикистон аҳамияти калон дошт.

Дар натиҷаи меҳнати фидокоронаи бунёдгарони НБО-и Қайроққум вай пеш аз мӯҳлат ба истифода дода шуд. Ҷунонҷӣ, дар соли 1956 ду агрегат, моҳи апрел

агрегати сеюм, моҳи сентябр агрегати чорум, моҳи октябр агрегати панҷум ва моҳи декабри соли 1957 агрегати шашум ба истифода дода шуд. Ҷамин тавр, ҳамаи шаш агрегати НБО-и Қайроққум барои шаҳру ноҳияҳо, корхонаҳои саноатӣ, колхозу совхозҳои Ўзбекистон ва як қисми шимолӣ Тоҷикистон нерӯи барқ истиҳсол мекард. [5, 139]

Барои фаъолияти минбаъдаи НБО-и Қайроққум як гурӯҳ хатмкунандагони Донишқадаи политехникии Тоҷикистон ба кор сафарбар карда шуданд. Бо роҳхати донишқадаи мазкур Абдумавлон Ғаниев низ ба НБО-и «Дӯстии халқҳо»-и шаҳри Қайроққум ба кор омад. Вай аз байни ҷавонони тоҷики зодгоҳаш нахустин барқчиӣ маълумоти олидор буд [12, 402].

Таҷриба нишон медиҳад, ки меҳнати фидокоронаи ҷавонон иҷрои бомуваффақияти вазифаҳоро доир ба бунёди корхонаҳои саноатӣ, энергетикӣ ва нақлиётӣ таъмин мекунад. Ҷавонон чунин меҳисобиданд, ки иштирок дар сохтмони зарбдор ба онҳо имконият медиҳад, то нерӯи бузурги коллективи меҳнатиро эҳсос намоянд.

Дар асл сохтмонҳои зарбдор мактаби ҳақиқӣ ва бозғитимоди ғоявӣ, тарбияи меҳнатӣ ва ахлоқӣ буданд. Дар ин ҷо нисбат ба дигар ҷойҳо ҷавонон касбҳои техникӣ ва технологияи навро хубтар аз худ мекарданд, малакаи иштироки фаъолонро дар идоракунии истеҳсолот ва корҳои ҷамъиятӣ, дар тақмили механизми хоҷагӣ ёд мегирифтанд.

Тибқи анъанаи хуби муқарраргардида сохтмонҳои нав ва асосии Иттиҳоди Шӯравӣ сохтмони зарбдори умумииттифоқии комсомолӣ махсуб мешуданд. 30 июли соли 1960 КМ Ҷизби коммунистии Иттиҳоди Шӯравӣ (ҶКИШ) ва Шӯрои Вазирони Иттиҳоди Ҷамоҳири Шӯравии Сотсиалистӣ (ИҶШС) дар бораи сохтмони Нерӯгоҳи барқи обии Норақ қарор қабул карда, аҳамияти онро барои иқтисодиёти Осиёи Миёна махсус таъкид намуданд [11, с. 9].

Соли 1961 бошад, КМ ВЛКСМ сохтмони НБО-и Норақро Сохтмони зарбдори умумииттифоқии комсомол эълон намуд [1, с. 15].

Ба кори лоиҳакашии сарбанд ва стансия пажӯҳишгоҳҳои зиёди илмӣ-тадқиқотии Иттиҳоди Шӯравӣ ҷалб карда шуданд. Сохтмони НБО-и Норақ ҳақиқатан ҳам беназир буд. Иқтидори лоиҳавии стансия 2 миллиону 700 ҳазор киловатт-соатро ташкил мекард.

Дар натиҷаи сохтмони сарбанди баланд, обанборе ба вучуд меомад, ки гунҷоишаш 10,5 миллиард метри мукаабро ташкил мекард. Ин имкон меод, ки маҷрои об ба танзим дароварда шуда, нафақат заминҳои қорами гирду атроф бо об таъмин шаванд, балки иловатан боз садҳо ҳазор гектар заминҳо дар Тоҷикистон, Ўзбекистон ва Туркменистон обшор гардад.

Сохтмони НБО-и Норақ ба мактаби ҳақиқии дӯстии халқҳо табдил ёфт. Ба Норақ ихтиёриёни нахустин аз Федератсияи Русия ханӯз то оғози сохтмон омада буданд. Бо ташаббуси комсомолкаҳо Н.Силкина, С.Шекина, Н.Хижнякова барномаҳои радиой, сӯҳбату лексияҳо ташкил карда шуданд.

Боиси зикр аст, ки ихтиёриён бо даъвати комсомол ба сохтмон омада ба ташкили созмонҳои ҷавонон шурӯъ карданд. Ҷавонони бинокор муҳандис Тутининро, ки дар сохтмони НБО-и Красноярск таҷрибаи бои кори комсомолӣ андӯхта буд, сарвари худ интиҳоб намуданд. Ташкилоти комсомолӣ Норақро комсомолони аз Сибир ва Қазоқистон, Урал ва ғӯшаю канори ҷумҳуриямон омада созмон доданд. Дар қатори

онҳо хатмкунандагони Донишкадаи ирригатсионии Тошканд Фарид Ҳусейнхочаев ва Донишкадаи кишоварзии Тоҷикистон Ҳамид Ҳамидов низ буданд.

9 март соли 1961 дар шаҳри Маскав Маҷлиси умумии тифоқии бинокорони ҷавон баргузор гардид. Ҷумҳурии Тоҷикистонро бригадири сохтмони НБО-и Норақ – Нурулло Зокиров ва котиби кумитаи комсомолии шаҳри Норақ – Ҳ.Ҳамидов муаррифӣ мекарданд.

Ҳ.Ҳамидов 10 март соли 1961 дар Қасри калони Кремл баромад карда, дар бораи сохтмони иншооти азими энергетикӣ дар дарёи Вахш нақл кард.

Рӯзи дигар дар рӯзнамаҳои марказӣ нутқи сарвари комсомолони Норақ чоп гардид ва дар байни ҷавонони Иттиҳоди Шӯравӣ ҳамовозии васеъ пайдо кард. Ватандӯстони ҷавон хушхабарро дар бораи оғози ҳучуми васеъ ба мутеъ кардани Ваҳши пуртуғён гарм истиқбол намуданд.

Мактубҳои зиёди ба Норақ омадаро лифофаҳои штемпели ишораи «Солдатӣ» дошта ташкил мекарданд. Масалан, танкчӣ Плиско чунин навишта буд: «Қасби ман – азхудкунии заминҳои навкорам ва бекорхобида мебошад. Барои меҳнати хубам сазовори медали «Барои азхудкунии заминҳои нав» гардидаам. Аз мактаби калони ҳаёти гузаштаам. Ба наздикӣ мӯҳлати хизматам дар сафи Артиши Шӯравӣ ба анҷом мерасад. Меҳоҳам, ки дар Норақ кор кунам ва аз худ ба одамоне хотираи нек боқӣ монам» [4, с. 9].

Мактуби ба ин монанд инчунин аз номи гурӯҳи ҷанговарон аз шаҳри Оренбург Ю.Варин, И.Вагинов, Ф.Файзаханов, комсомолон аз ш.Рубсовски кишвари Олтой В.Лисак, В.Зубков, В.Сорокин ва дигарон омада буд.

Сохтмони НБО-и Норақ дар маркази таваҷҷӯҳи ташкилотҳои хизбӣ ва комсомолии Тоҷикистон қарор дошт. 26 апрели соли 1963 дар пленуми VII КМ ҶК Тоҷикистон масъала дар бораи сохтмони НБО-и Норақ муҳокима карда шуд. Пленуми КМ таваҷҷӯҳи Кумитаи шаҳрии Ҷизби коммунист ва идораи «Нуректаджидрострой» -ро ба зарурати ҳарчи бештар тезонидани ҷараёни сохтмон ҷалб кард, барои таъмин кардани сохтмон бо коргарони баландхисос, васеъ ҷорӣ кардани воситаҳои механизатсияи хурд, беҳтар намудани сохтмони манзил, хизмати тиббӣ ва маданияи бинокорон ҷораҳои мушаххас андешид. КМ комсомоли Тоҷикистон вазифадор карда шуд, ки дар соли 1963 ба сохтмон 500 коргарони ҷавони гуногункасбро сафарбар намояд [9, с. 260-261].

Дар натиҷаи фаъолияти пурсамари ташкилотҳои ҷавонон дар солҳои 1961-1965 ба сохтмони НБО-и Норақ зиёда аз 5 ҳазор ҷавонону духтарон омаданд. Инҳо пеш аз ҳама ҷавонони мактаби сохтмонро дар иншоотҳои гидроэнергетикӣ, ба мисли НБО-ҳои Бурятск ва Красноярск гузашта буданд, боқимонда ҷавонони маҳаллӣ аз шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ, хусусан деҳаҳои гирду атроф буданд. Дар соли 1966 фақат аз шаҳри Ростови лаби Дон 137 нафар ҷавонон ба кор омаданд.

Шакли муҳими даъвати ҷамъиятии ҷавонон ба сохтмони иншоотҳои хоҷагии халқ ҷалби отрядҳои донишҷӯёни бинокор ба ҳисоб мерафт. Ин имкон меод, ки қувваҳои иловагии ҷавонону духтарон ба сохтмон, алалхусус дар давраи баистифодадихӣ ҷалб карда шавад.

Дар солҳои панҷсолаи нӯҳум ҳамасола дар фасли тобистон бо супориши КМ ВЛКСМ дар сохтмони НБО-и Норақ донишҷӯёни кӯҳнавард кор мекарданд. Масалан, тобистони соли 1971 37 нафар донишҷӯёни кӯҳнавард аз мактабҳои олии Маскав фидокорона меҳнат карда, иҷроиши ҳаҷми корро ба маблағи 100 ҳазор сӯм таъмин намуданд.

Яке аз масъалаҳои муҳими дар назди ташкилотҳои хизбӣ, комсомолӣ, иттифокҳои касаба ва хоҷагӣ истода, нигоҳ доштани ҷавонони ба сохтмон бо даъвати ҷамъиятӣ омада буд.

Дар ибтидои сохтмони иншоотҳои хоҷагии халқ дар ташкили меҳнат ва маишати ҷавонон камбудии ҷиддӣ мавҷуд буданд, ки оқибат ба зиёдшавии аз кор рафтани коргарон оварда расонид. Яке аз камбудии асосӣ тайёрии сусти касбии як қисми ихтиёриён низ марбут буд. Ҳодисаҳои ба ҷавонону духтарони тасодуфӣ супоридани роҳхатҳои комсомолӣ ҷой доштанд.

Бо назардошти тайёрии сусти касбии ихтиёриён ташкилотҳои комсомолӣ ва ситоди сохтмонҳои зарбдори комсомолии Тоҷикистон ба тайёр кардани кадрҳои коргарии касбҳои оммавӣ шурӯъ карданд. Чунончӣ, дар охири соли 1962 дар Норақ комбинати таълимӣ доир ба тайёр кардани коргарони касбҳои асосии сохтмон – гилкорон, бетончиён, дуредгарон, рангмолон, андовагарон, арматурачиён, механизаторони касбҳои оммавӣ, нақбканон ташкил карда шуданд.

Норақ на фақат манбаи тайёркунии ихтисосҳои коргарӣ, балки манбаи тайёркунии кадрҳои муҳандисӣ буд. Ба ин ҷо аз ҷамаи гӯшаю канори Иттиҳоди Шӯравӣ хатмқунандагони мактабҳои олии Маскав, Ленинград, Грозний, Куйбишев, Львов, Горкий, Полтава, Одесса, аз сохтмонҳои дигари мамлакат – Гурҷистон, Туркманистон, сохтмони роҳи оҳани Абакан-Тайшет, Братску Дивногорск, Темиртоғу Мирзочӯл меомаданд. Мувофиқи маълумот дар охири соли 1966 дар сохтмон 40 нафар муҳандисони ҷавони тоҷик, қариб 100 нафар рус, 20 нафар украин, 5 нафар тотор ва дигарон кор мекарданд.

Боиси зикр аст, ки дар ҷамаи марҳалаи сохтмони сотсиалистӣ дар ИҶШС мусобиқа воситаи муҳимтарини инкишофи ташаббуси эҷодкоронаи омма, ташаккули коллективизм буд.

Дар нимаи дуоми солҳои 70-ум мусобиқаи байни коллективҳои муассисаҳои баҳамназдик вусъат ёфт. Яке аз хусусиятҳои хоси ин мусобиқа аз он иборат буд, ки вай дар доираи байниҷумҳуриявӣ амал намуда, соҳаҳои гуногуни хоҷагии халқро дарбар мегирифт. Мусобиқаи муассисаҳои баҳамназдик ба таҷқими минбаъдаи ҳамкориҳои бародаронаи байни халқҳои Иттиҳоди Шӯравӣ таъсири муфид расониданд.

Масалан, бинокорони ҷавони НБО-и Норақ ташаббускори шакли сифатан нави мусобиқаи меҳнатӣ – «Эстафетаи коргарӣ» гардиданд. «Эстафетаи коргарӣ» муттаҳидкунии қувваи ташкилотҳо, корхонаҳои илмӣ-тадқиқотӣ, марказҳои лоиҳакашӣ-конструкторӣ, мошинсозӣ ва сохтмони ҷумҳурияҳои сотсиалистиро баҳри бунёди иншоотҳо ва комплексҳои калони хоҷагии халқро пешбинӣ мекард. Таҷрибаи нишон медиҳад, ки ин ҳамкориҳо ба ташкилшавии коллективҳои интернационалистии меҳнатӣ, анъанаҳо ба амал омада, боиси баландшавии ҳосилокии меҳнат мегардад.

Ташаббуси бинокорони НБО-и Норақро корхонаҳои калонтарини Тоҷикистон, сохтмончиёни НБО-ҳои Уст-Илимск, Тухтагул, нерӯгоҳҳои барқии давлатии ноҳиявии Марв ва Сурхандарё, бинокорони заводи алюминии Тоҷикистон ва дастгоҳи «3600» дар заводи Азовстал, заводи автомобилсозии Волжск ҷонибдорӣ намуданд. Ба «Эстафетаи коргарӣ» коллективҳои шӯҳратманди индустрияи бузурги Ленинград – заводи металлургии ба номи Съезди XXII ҲКИШ ва заводи Ижорск ба номи Жданов, ки барои НБО-и Уст-Илим ва дигар сохтмонҳои корхонаҳои мамлакат таҷҳизот мебароварданд, ҳамроҳ шуданд [2, с. 31].

Ба шарофати мусобиқаи «Эстафетаи коргарӣ» агрегати нахустин 16 ноябри соли 1972 ба истехсоли барқ оғоз кард. 20-уми декабри ҳамон сол агрегати дуюм ба истифода дода шуд.

Дар натиҷаи меҳнати самараноки коллективҳои комсомолону ҷавонони сохтмону заводҳои таҷҳизоттаъминкунанда, ташкили муназзами мусобиқаи сотсиалистӣ нерӯгоҳ 30 сентябри соли 1979 15 моҳ пеш аз мӯҳлат бо иқтидори 2 миллиону 700 ҳазор киловатт-соат ба истифода дода шуд.

Ҷавонони шӯҳратёри тоҷик аз ғалабаҳои меҳнаткашон илҳом гирифта бунёди НБО-и Роғунро сохтмони зарбдори комсомолӣ эълон карданд. Сарбанди нерӯгоҳ нисбати сарбанди НБО-и Норақ бояд баландтар, буриши туннели асосӣ калонтар, иқтидори машинаҳои барқӣ ду баробар зиёдтар мегардид. Дар нерӯгоҳ насби шаш машинаҳои барқии иқтидори ҳар кадомаш 600 ҳазор киловатт-соат энергияи барқ пешбинӣ шуда буд. Нерӯгоҳи нав, ҳамчун нерӯгоҳи пуриқтидортар бояд мақоми аввалро дар қатори нерӯгоҳҳои оби Вахш ишғол мекард.

Қобили зикр аст, ки ҳанӯз соли 1936 кашшоф-топографи ҷавон М.А.Гиндин дар бораи интиҳоби мавзеи ояндаи нерӯгоҳи барқии обӣ тақлиф пешниҳод карда буд. Вай соҳили Вахшро таҳқиқ намуда, маҷрои зарбарасонии дарёро муайян намуд. Онро барои сохтмони нерӯи барқ олий ҳисобида, М.А.Гиндин дар рӯзномааш навишта буд: «Мавзеи боҳашамат барои сохтмони сарбанд... итминон дорам, ки ягон вақт ин ақидаро ҷиддӣ қабул мекунад...» [6, с. 30-31].

Иқтисодиёти ҷумҳурӣ дар нимаи дуюми солҳои 80-ум пешомадҳои бузургро интизор буд. Дар самтҳои асосии тараққиёти иқтисодӣ ва иҷтимоии ИҶШС барои солҳои 1986-1990 ва давраи то соли 2000-ум чунин қайд шудааст: «Тараққиёти минбаъдаи Комплекси территориявӣ-истехсолии Тоҷикистони Ҷанубӣ таъмин карда шавад. Иқтидори нерӯгоҳи барқии оби Роғунро ба қор дароварда, сохтмони НБО-и Сангтӯда оғоз гардад».

Комсомолону ҷавонони ҷумҳурӣ бо ҳамроҳии ҳамсолонашон аз ҷумҳуриҳои бародарӣ саъю кӯшиши худро барои иҷроиши нақшаи нишондода равона карданд. Вале бо пофишории «демократҳо» -и навзхурӯфта, пошхӯрии Иттиҳоди Шӯравӣ ва гирудорҳои сиёсии охири солҳои 80-ум – ибтидои солҳои 90-ум сохтмони чунин иншоотҳои бузург - нерӯгоҳҳои барқии оби Роғун ва Сангтӯда нотамои монданд.

Бо амри тақдир Тоҷикистон соҳибистиклол гардид. Вазъи иқтисодиёти ҷумҳурӣ талаб мекард, ки сохтмони нерӯгоҳи барқии Роғун идома ва қор дар нерӯгоҳи барқии Сангтӯда вусъат дода шавад.

Бо назардошти хеле муҳим будани нерӯгоҳи барқии Сангтӯда дар иқтисоди кишвар, дар раҳой аз вобастагии энергетикӣ ва баланд бардоштани сатҳи зиндагии ҳар кадом сокини ҷумҳурӣ сохтмони умумихалқӣ эълон карда шуд.

«Ҷавонони бонангу номуси Ватан, - гуфта шудааст дар Мууроҷиатномаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба мардуми Тоҷикистон, - шумо ворисони он Фарҳодҳое мебошед, ки бо қувваи бозуи худ бе ягон техникаи ёрирасон кӯҳҳои касногузарро шикафта, дар муддати се-чор моҳ аз Душанбе то Хоруғ роҳ бароварданд, дар кӯтоҳтарин муддат каналҳои калони Ҳисору Фарғонаро ба истифода доданд, водии Вахшро обод намуданд.

Фаромӯш накунед Ватан имрӯз ҳам ба дасту бозуи созандаи шумо эҳтиёҷ дорад». [10, с. 246].

Ҳидояти Сарвари давлат ҷавонро рӯҳбаланд кард. Онҳо дар ҳамкорӣ бо мутахассисону коргарони Федератсияи Русия дар бунёди НБО-и «Сангтӯда-1»

ширкат варзиданд. Самараи дӯстӣ буд, ки НБО-и «Сангтӯда-1» дар моҳи августи соли 2009 бо иқтидори пурра ба истифода дода шуд. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар маросими ба истифода додани ин сохтмони дӯстӣ гуфта буд: «...НБО-и «Сангтӯда-1» дар қаламрави ИДМ иншооти бузургтарини энергетикӣ мебошад, ки бо иштироки давлат ва ширкатҳои Русия сохта шуд. Дар сохтмони он бештар аз 50 корхонаю муассисаи соҳаи сохтмони Тоҷикистон ва Русия ширкат варзиданд. Таҷҳизот ва асбобу анҷоми зарурии нерӯгохро теъдоди хеле зиёди корхонаҳои саноатии Русия сохта, дастрас намуданд. Дар сохтмони нерӯгоҳ тақрибан 5 ҳазор нафар кор карданд, ки бештар аз 80 фоизи онҳо мутахассисони тоҷик мебошанд. Тибқи нақша, НБО «Сангтӯда-1» бо таҷҳизоти навтарини сохти Русия мучаҳҳаз шудааст. Иқтидори умумии он 670 мегаватт мебошад. Ҳамин тавр, сохтмони нерӯгоҳ боз як шаҳодати ҳамкории мамлакатҳои мо буда, ба барқарор гардидани муносибатҳои ҳамкории Тоҷикистону Русия дар соҳаи энергетика имконият фароҳам сохт. Чунин ҳамкорӣ ва муносибатҳои бародарона дар давраи шӯравӣ вучуд дошт ва анъанаҳои пурғановати эҳтиром, дастгирӣ ва расонидани кӯмак ба ҳамдигарро ифода менамуд» (13).

Сохтмони нерӯгоҳи барқии обии «Сангтӯда-2» 20 феввали соли 2006 шурӯъ гардид. Иқтидори ин нерӯгоҳ мутобики лоиҳа 220 мегаватт буда, дар он бояд ду агрегате, ки ҳар кадомаш 110 мегаватт иқтидор дорад, васл мегардад. Чунин иқтидор имкон медиҳад соле дар маҷмӯъ 930 миллион киловатт-соат нерӯи барқ истеҳсол гардад. Ин барои ҳалли мушкилоти камчини барқ дар Тоҷикистон ва ҳатто минтақа мусоидат менамояд ва қисми дигараш ба Ҷумҳурии Ислонии Афғонистон интиқол дода мешавад.

Сохтмони нерӯгоҳи «Сангтӯда-2» яке аз самтҳои ҳамкории мардуми Тоҷикистону Эрон буда, қадаме ба истиклолияти энергетикӣ кишварамон мебошад.

Ҳоло бо иқдоми Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо захираҳои худӣ сохтмони нерӯгоҳи Роғун идома дорад. Садҳо ҷавонони гуногунмиллати ватани соҳибистиклоламон баҳри сохтани нерӯгоҳ камари Ҳиммат баста, фидокорона меҳнат намуда истодаанд.

Махсусан, ҷавонони Тоҷикистон Мурочиатномаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмонро, ки роҷеъ ба сохтмони нерӯгоҳи барқии обии Роғун аз санаи 5 январи соли 2010 манзур гардид, яқдилона истикбол намуда, барои аз ҳар роҳу восита саҳм гузоштан ба бунёди ин иншооти аср пешниҳодоти мушаххаси хешро манзур сохтанд. Аксарияти донишҷӯёни мактабҳои олии кишвар, ки вобаста ба ихтисосҳои соҳаҳои барқтаъминкунӣ, кафшеркориву дигар корҳои марбут ба нақбкани таҳсилдоранд, ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намуданд, ки омода хاستанд дар фурсатҳои гузаштани таҷрибаомӯзӣ дар сохтмони ин нерӯгоҳ саҳм бигиранд, ё гурӯҳҳои сохтмончиёни ҷавон таъсис дода, дар айёми таътили тобистонаи худ ба сохтмончиёни Роғун кӯмак намоянд [7, с. 121].

Дар қанори ин, ҷавонони Тоҷикистон барои саҳмгузорӣ дар дигар самтҳои марбут ба таҳкими истиклолияти энергетикӣ кишвар низ нақши муассир гузошта меояд. Аз ҷумла, ҷавонони Тоҷикистон бо дӯстони худ аз Ҷумҳурии халқии Хитой паҳлӯ ба паҳлӯ истода, дар бунёди хати интиқоли барқи 500-киловатаи «Ҷануб-Шимол», ки ба масофаи 325 километр кашида шуда, 29 ноябри соли 2009 мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифт, қорномаҳои меҳнатӣ нишон доданд. Бо ба истифода дода шудани ин иншооти дӯстӣ ва бародарӣ системаи ягонаи энергетикӣ Тоҷикистонро ба вучуд оварда, дар таҳкими системаи ягонаи энергетикӣ кишвар ва

раҳои аксари минтақаҳои Тоҷикистон аз вобастагии барқӣ аз дигар ҷумҳуриҳо нақши муҳимме гузошт. Барои сохтмони ин иншооти муҳими энергетикӣ зиёда аз 1 миллиарду 800 миллион сомонӣ харҷ гардид.

Дар маросими ба истифода дода шудани ин иншооти муҳим Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон ба Вазорати энергетика ва саноати Тоҷикистон, Ширкати «Барқи тоҷик» ва мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилояти Суғд дастур дод, ки дар муддати кӯтоҳ барои ба шабакаи ягона пайвастании ҳамаи шахру навоҳии вилоят тамоми тадбирҳо андешида шаванд.

Сари вақт анҷом ёфтани ин барномаи муфид боис гардид, ки дар айёми таҷлили 20-солагии Истиклолияти давлатии Тоҷикистон зеристгоҳи «Айнӣ» мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифта, водии Зарафшонро, ки яке аз минтақаҳои асосии вобаста ба барқи беруна ба шумор мерафт, пурра аз вобастагии энергетикӣ раҳой бахшид. Барои ба истифода додани ин пойгоҳи таъминоти барқ ва пайвастании он ба шабакаи ягонаи барқии кишвар 130 миллион сомонӣ ҷудо гардид, ки лоиҳаи он пурра дар арафаи 20-солагии Истиклолияти давлатии Тоҷикистон татбиқ гардид.

Соҳаи гидроэнергетикӣ Тоҷикистон ояндаи дурахшон дорад. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон рушди соҳаи тавлидоти барқи обиро самти афзалиятнок ҳисобида, баҳри пешрафти он тамоми чораҳоро андешида истодааст.

Ҳоло дар ин соҳа як қатор лоиҳаҳои дигар дар марҳилаи баррасӣ қарор доранд. Яке аз лоиҳаҳои ҷолиби диққат ва аз нигоҳи иқтисодӣ манфиатовар нақшаи бунёди нерӯгоҳи барқии оби «Даштиҷум» мебошад.

Иқтидори лоиҳавии он 4 ҳазор мегаватт буда, ғунҷоиши обанбораш 17,6 километри мукаабро ташкил медиҳад. Ин нерӯгоҳ яке аз нерӯгоҳҳои камхарҷтарин ва муфиди Тоҷикистон хоҳад гардид ва метавонад ҳамасола 15,6 миллиард килловатт-соат қувваи барқ истеҳсол намояд.

Гузашта аз ин нерӯгоҳи мазкур аҳамияти обшоргардонӣ низ дошта, метавонад якуним миллион гектар заминро обшор ва зиёда аз 5 миллион нафар аҳолии минтақаро ба кор таъмин намояд.

Дар қаламрави мамлакат инчунин захираҳои зиёди гидротехникийи истифоданагардида дар мавзёҳои Зарафшон, Сурхоб ва Обихингов мавҷуданд.

Дар маҷмӯъ, солҳои охир дар натиҷаи амалишавии барномаҳои иҷтимоиву иқтисодӣ, аз ҷумла дар бахши энергетика дар мамлакат зиёда аз 250 нерӯгоҳи хурду миёнаи обибарқии обӣ сохта шуда, бунёд ва ба фаъолият оғоз кардани нерӯгоҳҳои «Помир-1» ва «Сангтӯда-1», хатҳои интиқоли барқи «Лолазор-Хатлон», «Ҷануб-Шимол» ва «Конибодом-Боткент», зеристгоҳи «Сомонӣ»-и шаҳри Кӯлоб имкон доданд, ки шабакаи ягонаи энергетикӣ кишварро таъсис дода, дар самти ҳалли мушкилоти энергетикӣ соҳаҳои иқтисоди миллӣ ва мардум бо пешрафти назаррас муваффақ гардиданд. Ҳамзамон бо ин корҳои сохтмонӣ барқарорсозӣ дар иншооти азиму стратегӣ кишвар – нерӯгоҳи барқии оби Роғун, инчунин нерӯгоҳҳои хурду миёна дар ҳавзаи дарёҳои Вахш ва Зарафшону Варзоб вусъат ёфта, дар доираи Барномаи дарозмуддати бунёди силсилаи нерӯгоҳҳои хурди барқӣ то соли 2020-ум бояд 190 нерӯгоҳҳои хурди барқии обӣ сохта, мавриди истифода қарор дода шаванд.

Боиси хурсандист, ки имрӯзҳо ҷавонон дар қатори бинокорону васлгарон, бетонрезону кормандони муҳандисию техникӣ аз ҷумлаи саҳмгузaronи ин нерӯгоҳҳои хурду бузург мебошанд. Агарчӣ корҳои сохтмонӣ дар нерӯгоҳҳои «Сангтӯда-1» ва қисман дар «Сангтӯда-2» ба анҷом расидаанд, вале айни ҳол нерӯи бузурги ҷавонон дар корҳои идоракунии, идомаи корҳои сохтмонӣ дар қитъаҳои

боқимонда фаъол ҳастанд. Дар назар аст, ки сохтмони нерӯгоҳи нави барқии обии «Айнӣ» бо ҳамкориҳои Ҷумҳурии Ислонии Эрон оғоз ёбад, ки диловарони меҳнатдӯсту ҷавони мамлакат майдони сохтмони ин нерӯгоҳро низ ба арсагоҳи меҳнат ва ҷонфидой табдил хоҳанд дод.

Бо боварии комил метавон гуфт, ки ҷавонони Тоҷикистон таҷрибаи таърихии бунёдкорӣ ва анъанави дӯстию бародариро сарбаландона идома дода, дар амалии гардидаҳои нақшаҳои стратегии мамлакатамон саҳми арзанда хоҳанд гузошт.

Вожаҳои калидӣ: сохтмонҳои зарбдори комсомолӣ, ташаббусҳои ватандӯстонаи ҷавонон, самарави дӯстӣ ва ҳамкориҳои ҷавонон, пайванди наслҳо ва бунёди нерӯгоҳҳои барқии обӣ

Пайнавишт:

1. Бойгонии Маркази таҳқиқоти сиёсии Ҳизби коммунистии Тоҷикистон. – Ҷ.36. – Р.13. – П.8. – В.15.
2. Горбачев П. – Нурек – стройка интернациональная. / П.Горбачев. – Душанбе: Ирфон, 1978. – 64 с.
3. Ёров А. Нурек – манбаи нур / А.Ёров // Тоҷикистон нурборон мешавад. – Хуҷанд: Ношир, 2009. – С.219-226.
4. Искандаров Б. Таджикистан в братской семье народов СССР. / Б.Искандаров. – Душанбе: Ирфон, 1987. – 80 с.
5. История таджикского народа. – Т.VI (Новейшая история). – Душанбе: Империл-групп, 2011. – 688 с.
6. Лугманов Т. Стройки дружбы. / Т.Лугманов. – Душанбе: Ирфон, 1986. – 64 с.
7. Набиев В. Созандагони Тоҷикистони соҳибистиқлол. / В.Набиев. – Душанбе: Ирфон, 2013. – 340 с.
8. Набиев В. Файзи дӯстии ҷавонон / В.Набиев. // Тоҷикистон нурборон мешавад. – Хуҷанд: Ношир, 2009. – С.233-237.
9. Очерки истории Коммунистической партии Таджикистана. – Душанбе: Ирфон, 1984. – Т.2. – 512 с.
10. Раҳмонов Э. Тоҷикистон: дар роҳи демократия ва ҷомеаи мутааммадин. / Э.Раҳмонов. – Душанбе: Ирфон, 1995. – 56 с.
11. Черных Д.Я. Нурек. / Д.Я.Черных. – Душанбе: Ирфон, 1971. – 68 с.
12. Шариф К. Иқболи баланд // Тоҷикистон нурборон мешавад. К.Шариф. – Хуҷанд: Ношир, 2009. – С.394-403.
13. Эмомалӣ Раҳмон: «Ҳамкориҳои бародарона барқарор мегардад» // Суханрониҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон дар маросими ба истифода додани НБО-и «Сангтӯда-1». - Ҷумҳурият. – 2009. – 4 август.

Reference Literature:

1. Central Archive of Political Research Centre under Tajikistan Communist Party. Fund 36. – Inventory 13. – Case 82. – Sheet 15.
2. Gorbachyov P. Nurek Being International Construction Site. / P. Gorbachyov. - Dushanbe: Cognition, 1978. – 64 pp.
3. Yorov A. Nurek Being Source of Light / A. Yorov // Tajikistan Will Be Bright. - Khujand: Noshir, 2009. – pp. 219 – 226.
4. Iskandarov B. Tajikistan in the Fraternal Family of the Peoples of the SSSR. / B. Iskandarov. - Dushanbe: Cognition, 1987. – 80 pp.

5. *The History of the Tajik Nation. – V.VI (The Newest History).* - Dushanbe: Imperial-group, 2011. – 688 pp.
6. *Lugmanov T. The Construction of Friendship.* / T. Lugmanov. - Dushanbe: Cognition, 1986. – 64 pp.
7. *Nabiyev V. The Founders of Independent Tajikistan.* / V. Nabiyev. - Dushanbe: Cognition, 2013. – 340 pp.
8. *Nabiyev V. Friendly Grace of Youth* / V. Nabiyev. // *Tajikistan Will Be Bright.* - Khujand: Noshir, 2009. – pp. 233 – 237.
9. *Essays on the History of Tajikistan Communist Party.* - Dushanbe: Cognition, 1984. – V.2. – 512 pp.
10. *Rahmonov E. Tajikistan: On the Way of Democracy and Civilized Society*
11. *Chernikh D. Ya. Nurek.* / D. Ya. Chernikh. - Dushanbe: Cognition, 1971. – 68 pp.
12. *Sharif K. Good Luck* // *Tajikistan Will Be Bright.* - Khujand: Noshir, 2009. – pp. 394 – 403.
13. *Emomali Rahmon: «Friendly Cooperation Will Be Established»* // *Speech of Tajikistan Republic President Emomali Rahmon on Putting «Sangtuda 1» HEPS into Operation.* – *Jumhuriyat (Republic).* – 2009. August 4.